

Slovenska književnost.

Pedagoški Letopis. 1901. Na svetlo daje „Slovenska Šolska Matica v Ljubljani.“ I. zvezek. Uredila H. Schreiner in V. Bežek. V Ljubljani. Natisnila „Katoliška Tiskarna.“ — V tem „Letopisu“ hoče „Slov. Šolska Matica“ podajati vsako leto „sliko pedagoških ved, kakor so se razvijale in se razvijajo; opozarjal bode na pedagoška vprašanja, ki so na dnevnem redu, ter seznanjal čitatelje z dotičnim slovstvom.“ Tako hoče postati slovenskim učiteljem in vzgojiteljem kažipot in svetovavec pri nadaljnjem izobraževanju.

V tem zvezku je priobčil najprej gospod H. Schreiner kratko „Zgodovino pedagogike“, s katero hoče uvesti učitelje splošno v umevanje velike naloge, ki jo ima vzgojeslovje. „V resnici vidimo“, pravi pisatelj, „da vre in vrši na vseh toriščih znanstva in umetnosti, gospodarskega, socialnega in političkega življenja; pripravljajo se prevrat, izpreminjajo se smotri in sredstva in pota, ki vodijo do njih. Vzgoja, ki ima v najširšem smislu nalogo, da pripravlja gojenca za življenje, se mora ozirati na potrebe časa, in iz tega izvira dolžnost, da vzgojitelj poznaj struje po vseh progah sedanjega kulturnega življenja, da s trezno sodbo loči zrnje od plevela in s trdno in varno roko vodi gojenca do pravega smotra.“ Po pravici naglašajo g. pisatelj, da je treba ločevati tudi v vzgojeslovju zrnje od plevela. „Z našo učeno izobraženostjo se je prava izobraženost shujšala. Ta izrek velja osobito o pedagoški izobraženosti, kajti pedagogika ni le veda, ampak obenem tudi umetnost“, pravi pisatelj dalje. S tem je postavil celo podjetje na stališče treznega premisleka, ki sprejema, kar je dobro, in odvrta, kar je slabo.

Priznati moramo, da so se vsi pisatelji držali teh načel. Dr. Jos. Tominšek poroča o latinščini in grščini, J. Koprivnik o prirodopisu, Fr. Hauptmann o prirodoslovju (ko našteva prirodoslovne spise o Slovencih, je pač precej površen; razni spisi v „Dom in Svetu“ so mu menda neznani), Jožef Schmoranzler poroča o prostoročnem risanju in

Pavla pl. Renzenberg o ženskih ročnih delih. Ob sklepu knjige so objavljene teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah l. 1901. Tajnik gosp. Fr. Gabršček pa poroča o dosedanjem delovanju „Slov. Šolske Maticе“. Društvo ima zdaj 13 ustanovnih in 806 letnih udov. Vsekako je to podjetje jako koristno in zasluži, da se ga oklenejo vsi slovenski vzgojitelji.

Dr. E. L.

Hrvaška književnost.

Spomen-knjiga iz Bosne. Uredio doktor Ivan Šarić, kanonik vrhbosanski. Sa slikama. Odobrio ordinariat vrhbosanski. Zagreb 1902. Tisak Antuna Scholza. Naklada kaptola vrhbosanskoga. Vel. 40. Str. 227. — Vrhbosanski kaptol v Sarajevu že dolgo vrsto let deluje neumorno za prosep omike v Bosni. Zlasti je obrnil svojo pozornost na slovstvo ter izdal že celo vrsto koristnih in lepih književnih del. A med vsemi prva, gotovo ena najlepših knjig sploh, kar jih je izšlo na vsem književnem trgu zadnje dobe, je divna „Spomen-knjiga iz Bosne“, posvečena Strossmayerju, biskupu bosensko-sremskemu.

Prvi del obsega slavospeve biskupskemu jubilarju. Dr. Ivan Šarić, Evgenija Šah in fra Grga Martić ga slavé v visokih himnih. P. Pančić D. J. ga opeva v latinski odi, da je „Pater Patriae, laurigerum decus, Sionis gloria, lux bona Croatiae“, Jakob Kiland D. J. pa ga slaví kot „τὸ τῶν Κροατῶν ἀγαλμα“ — kot diko Hrvatov.

Drugi del je znanstven. Aleksander Hoffer D. J. priobčuje temeljito zgodovinsko razpravo o „Bosanski biskupiji do turškega gospodstva“. Pisatelj pravi, da je brez dvoma že v rimski dóbi bila škofijska stolica v notranji Bosni, a se ne dá iz virov dokazati. Spomeniki izza časa iztočnogotskega gospodstva imenujejo biskupa bistuanskega Andreja, ki se je l. 530. podpisal na solunskem zborovanju in l. 532. prosil, da mu oddelá en del škofije, ker je preveč prostrana. Hrvatje so

prišli v Bosno pod cesarjem Heraklijem (610 do 641). Tekom VII. in VIII. stoletja so se polagoma pokristjanili. Koncem IX. in ob začetku X. stoletja je bivala že mogočna hrvaška, popolnoma krščanska država. Kdaj je bila ustanovljena hrvaška bosenska škofija, se ne ve. L. 1067. jo že med drugimi našteva bula papeža Aleksandra II. Odtod dalje popisuje naš zgodovinar srečne in nesrečne čase bosenske škofije. Od l. 1233. do 1526. navaja po imenu osemindvajset bosensko-djakovskih biskupov. Potem je ta stolica za dalje časa prenehala. L. 1703. so obnovili škofijo djakovsko in l. 1773. z njo spojili sremsko. Med temi biskupi je zdaj Strossmayer deseti.

Za slavospevom Tugomira Alaupovića popisuje fra Ignacij Strukić „Katoličko crkvo u Bosni“. Popisuje nam dōbo pokristjanjenja, poznejše verske boje s patarini in žalostno njeno usodo pod turškim jarmom (1463—1878). Vendar je tudi pod Turki rastla katoliška cerkev. L. 1623. so naštela izvestja 30.000 katoličanov, l. 1877. pa 139.690 — v dokaz, da niti kruta sila ne more uničiti katoličanstva. Po l. 1878. so se frančiškani, ti stari požrtvovalni čuvaji bosenske zemlje, z vsemi silami trudili, da dvignejo ubogo Bosno, in l. 1881. je papež uredil bosensko hierarhijo. Od tega časa se Bosna v cerkvenem oziru vedno krepkeje razvija. — V četrtem delu pa opisuje msgr. Milko Cepelić krasno djakovsko stolnico, ta biser pozno-romanskega sloga (gl. „Dom in Svet“ 1898. 143.)

Prekrasne so slike, katerih je 147 brez prelepih inicialov in vinjet. Posebno so zanimive slike bosenskih „žup“. Tu vidimo katoliško prebivavstvo okoli svojega župnika. To so obrazi, polni prirodne, zdrave svežosti, krepke postave v krasnih narodnih nošah. To je probujajoči se narod, o katerem peva fra Grga Martić v svoji „Popratnici“:

E, kršan je, bistri su mu žari,
prost je, ali velih mana nema,
i što ima otrest ih se sprema,
čim ga sviest na trudbu pojavi.

Jer zadužne oblasti se brinu,
da s moralom sviet i nauk uči,
e srečniju budućnost dokuči,
čim mu stare zablude izginu.

Crkve blište, Nadpastir jih kruni,
u njih puk se s bogoštovljem množi,
gdje se nemil z dragijem mirboži, —
vražba gine, ljubav srce puni.

Taka je ta „Spomen-knjiga iz Bosne“ — krasna, dragocena, zbujajoča lepe nade na srečno bodočnost te dolgo teptane zemlje. Iz nje odseva luč nove kulture, katera zaseva zdaj

na obzorju izza krvave prošlosti. Življenje, okrepljeno z ideali krščanstva in omike, diha iz nje. Kakor mejnik med prošlostjo in bodočnostjo kaže na eni strani na črno noč robstva in nevere, na drugi pa dviga Bošnjaku jasni pogled k novo vzhajajočemu solncu.

Dr. E. L.

Dva svijeta. Vjenceslav Novak. Pri-povijest. Nagradjeno iz zaklade Veber-Tkalčićeve za god. 1900. Zabavna knjižnica „Matica Hrvatske“ str. 242—244. Zagreb. 1901. Cena 1'50 K. 8°, str. 260. — Snov te povesti je vzel pisatelj iz življenja pesnika-skladatelja, ki ga ugonobi boj za obstanek. Vsebinska je ta-le: Stari glasbenik Jahoda, rojen Čeh, organist v nekem mestu na Hrvaškem, je našel v mladem Amadeju Zlataniću, siroti brez starišev, izredno bogato nadarjen glasben talent in mu hotel pripomoči, da bi šel na konservatorij v Prago, kjer bi se dalje izobraževal. Toda ni mu mogoče dobiti dovolj požrtvovalnih dobrotnikov, ki bi dali nadarjenemu mladeniču za to gmotne podpore. Vsi poizkusi v tem oziru se izjalovijo ob preveliki praktičnosti hrvaških izobražencev, ki si ne morejo misliti, čemu bi bila mladeniču višja izobrazba, ko vendar more tudi brez nje orgljati v cerkvi. Zato ga poučuje še nekaj let Jahoda v glasbi. Mladi umetnik pa na skrivnem sklada kompozicije, ki jih posvečuje sosedini hčerki Adelki. Po smrti Jahodovi je Amadej njegov naslednik. Ko pa je dosegla neka njegova kompozicija drugo častno nagrado pri tekmovanju, ki ga je razpisalo zagrebško pevsko društvo „Kolo“, sklene vkljub vsem zaprekam iti v Prago. Na svojo hišico si izposodi od varuha 400 goldinarjev, se poslovil od Adelke in njene matere in gre v širni svet. Toda ker še ne zna dovolj glasbene teorije, v kateri ga Jahoda radi bolehnosti ni mogel poučevati, ga prvo leto še ne sprejmejo na konservatorij. Ali pogum mu radi tega ne upade. Spomni se besed svojega učitelja: „Per aspera ad astra!“ in se uči neumorno, da prestane drugo leto izpit. S silovito težavo se preživlja v Pragi še tri leta. Plavčiču, svojemu varihu, mora prodati hišico. A vkljub vsemu vztraja. Po dveh letih dovrši študije z izvrstnim uspehom, njegov „Adagio“ iz skladbe „Adelka“ dobi prvenstvo med vsemi drugimi in doseže tudi pri produkciji sijajen uspeh. Zdaj dobi Andrej službo kapelnika v domači cerkvi in se poroči z Adelko, kateri je bila umrla mati med tem, ko je on bival v Pragi. Odslej je hotel delovati med svojim narodom za glasbeno omiko in ga navdušiti za glasbo; poizkuša osnovati pevsko društvo, toda to se mu ne posreči, ker ga someščani nočejo raz-